

PIVOT^{4A}

LEARNER'S MATERIAL

IKALAWANG MARKAHAN

Araling Panlipunan

G4

DepEd CALABARZON
Curriculum and Learning Management Division

PAG-AARI NG PAMAHALAAN
Hindi Ipinaagapili

Isinasaad sa Batas Republika 8293, Seksiyon 176 na hindi maaaring magkaroon ng karapatang-sipi sa anomang akda ang Pamahalaan ng Pilipinas. Gayumpaman, kailangan muna ang pahintulot ng ahensiya o tanggapan ng pamahalaan na naghanda ng akda kung ito ay pagkakakitaan. Kabilang sa mga maaaring gawin ng nasabing ahensiya o tanggapan ay ang pagtakda ng kaukulang bayad.

Ang mga akda (kuwento, seleksiyon, tula, awit, larawan, ngalan ng produkto o brand name, tatak o trademark, palabas sa telebisyon, pelikula, atbp.) na ginamit sa modyul na ito ay nagtataglay ng karapatang-ari ng mga iyon. Pinagsumikapang matunton ang mga ito upang makuha ang pahintulot sa paggamit ng materyales. Hindi inaangkin ng mga tagapaglathala at mga may-akda ang karapatang-aring iyon. Ang anomang gamit maliban sa modyul na ito ay kinakailangan ng pahintulot mula sa mga orihinal na may-akda ng mga ito.

Walang anomang parte ng materyales na ito ang maaaring kopyahin o ilimbag sa anomang paraan nang walang pahintulot ng Kagawaran.

Ang modyul na ito ay masusing sinuri at niribisa ayon sa pamantayan ng DepEd Regional Office 4A at ng Curriculum and Learning Management Division CALABARZON. Ang bawat bahagi ay tiniyak na walang nilabag sa mga panuntunan na isinasaad ng Intellectual Property Rights (IPR) para sa karapatang pampagkatuto.

Mga Tagasuri

PIVOT 4A Learner's Material
Ikalawang Markahan
Unang Edisyon, 2020

Araling Panlipunan Ikaapat na Baitang

Job S. Zape, Jr.
PIVOT 4A Instructional Design & Development Lead

Leonardo C. Cargullo
Content Creator & Writer

Jaypee E. Lopo & Leonardo C. Cargullo
Internal Reviewer & Editor

Ephraim L. Gibas & Sonny Bhoy Flores
Layout Artist & Illustrator

John Albert A. Rico & Melanie Mae N. Moreno
Graphic Artist & Cover Designer

Ephraim L. Gibas
IT & Logistics

Earvin Pelagio, Komisyon sa Wikang Filipino
External Reviewer & Language Editor

Inilathala ng: Kagawaran ng Edukasyon Rehiyon 4A CALABARZON
Patnugot: Wilfredo E. Cabral
Pangalawang Patnugot: Ruth L. Fuentes

PIVOT 4A CALABARZON AP G4

Gabay sa Paggamit ng PIVOT 4A Learner's Material

Para sa Tagapagpadaloy

Ang modyul na ito ay inihanda upang makatulong sa ating mga mag-aaral na madaling matutuhan ang mga aralin sa asignaturang **Araling Panlipunan**. Ang mga bahaging nakapaloob dito ay sinigurong naaayon sa mga ibinigay na layunin.

Hinihiling ang iyong paggabay sa ating mga mag-aaral para sa paggamit nito. Malaki ang iyong maitutulong sa pag-unlad nila sa pagpapakita ng kakayahang may tiwala sa sarili na kanilang magiging gabay sa mga sumusunod na aralin.

Salamat sa iyo!

Para sa Mag-aaral

Ang modyul na ito ay ginawa bilang sagot sa iyong pangangailangan. Layunin nitong matulungan ka sa iyong pag-aaral habang wala ka sa loob ng silid-aralan. Hangad din nitong mabigyan ka ng mga makabuluhang oportunidad sa pagkatuto.

Ang sumusunod ay mahahalagang paalala sa paggamit ng modyul na ito:

1. Gamitin ang modyul nang may pag-iingat. Huwag lalagyan ng anomang marka o sulat ang anomang bahagi nito. Gumamit ng hiwalay na papel sa pagsagot sa mga gawain sa pagkatuto.
2. Basahing mabuti ang mga panuto bago gawin ang bawat gawain.
3. Maging tapat sa pagsasagawa ng mga gawain at sa pagwawasto ng mga kasagutan.
4. Tapusin ang kasalukuyang gawain bago pumunta sa iba pang pagsasanay.
5. Punan ang **PIVOT Assessment Card for Learners** sa pahina 38 sa pamamagitan ng akmang simbolo sa iyong Lebel ng Performans pagkatapos ng bawat gawain.
6. Pakibalik ang modyul na ito sa iyong guro o tagapagpadaloy kung tapos nang sagutin ang lahat ng pagsasanay.

Kung sakaling ikaw ay mahirapang sagutin ang mga gawain sa modyul na ito, huwag mag-aalinlangang konsultahin ang iyong guro o tagapagpadaloy. Maaari ka ring humingi ng tulong sa iyong magulang o taga pag-alaga, o sinomang mga kasama sa bahay na mas nakatatanda sa iyo. Laging itanim sa iyong isipang hindi ka nag-iisa.

Umaasa kami na sa pamamagitan ng modyul na ito, makararanas ka ng makahulugang pagkatuto at makakukuha ka ng malalim na pang-unawa. Kaya mo ito!

Mga Bahagi ng PIVOT 4A Modyul

	K to 12 Learning Delivery Process	Nilalaman
Panimula (Introduction)	Alamin	Ang bahaging ito ay naglalahad ng MELC at ninanais na resulta ng pagkatuto para sa araw o linggo, layunin ng aralin, pangunahing nilalaman at mga kaugnay na halimbawa para makita ng mag-aaral ang sariling kaalaman tungkol sa nilalaman at kasanayang kailangan para sa aralin.
	Suriin	
Pagpapaunlad (Development)	Subukin	Ang bahaging ito ay nagtataglay ng mga aktibidad, gawain at nilalaman na mahalaga at kawili-wili sa mag-aaral. Ang karamihan sa mga gawain ay umiinog sa mga konseptong magpapaunlad at magpapahusay ng mga kasanayan sa MELC. Layunin nito na makita o matukoy ng mag-aaral ang alam niya, hindi pa niya alam at ano pa ang gusto niyang malaman at matutuhan.
	Tuklasin	
	Pagyamanin	
Pakikipagpalihan (Engagement)	Isagawa	Ang bahaging ito ay nagbibigay ng pagkakataon sa mag-aaral na makisali sa iba't ibang gawain at oportunidad sa pagbuo ng kanilang mga Knowledge Skills at Attitudes (KSA) upang makahulugang mapag-ugnay-ugnay ang kaniyang mga natutuhan pagkatapos ng mga gawain sa Pagpapaunlad o D. Inilalantad ng bahaging ito sa mag-aaral ang totoong sitwasyon/gawain sa buhay na magpapasidhi ng kaniyang interes upang matugunan ang inaasahan, gawing kasiya-siya ang kaniyang pagganap o lumikha ng isang produkto o gawain upang ganap niyang maunawaan ang mga kasanayan at konsepto.
	Linangin	
	Ilangkop	
Paglalapat (Assimilation)	Isaisip	Ang bahaging ito ay maghahatid sa mag-aaral sa proseso ng pagpapakita ng mga ideya, interpretasyon, pananaw, o pagpapahalaga upang makalikha ng mga piraso ng impormasyon na magiging bahagi ng kaniyang kaalaman sa pagbibigay ng epektibong repleksiyon, pag-uugnay o paggamit sa alinmang sitwasyon o konteksto. Hinihikayat ng bahaging ito ang mag-aaral na lumikha ng mga estrukturang konseptuwal na magbibigay sa kaniya ng pagkakataong pagsama-samahin ang mga bago at dati ng natutuhan.
	Tayahin	

Ang modyul na ito ay nagtataglay ng mga pangunahing impormasyon at gabay sa pag-unawa ng mga Most Essential Learning Competencies (MELCs). Ang higit na pag-aaral ng mga nilalaman, konsepto at mga kasanayan ay maisasakatuparan sa tulong ng K to 12 Learning Materials at iba pang karagdagang kagamitan tulad ng Worktext at Textbook na ipagkakaloob ng mga paaralan at/o mga Sangay ng Kagawaran ng Edukasyon. Magagamit din ang iba pang mga paraan ng paghahatid ng kaalaman tulad ng Radio-based at TV-based Instructions o RBI at TVI.

Mga Pakinabang na Pang-ekonomiko ng mga Likas na Yaman

Aralin

I

Sa nakalipas na markahan, tinalakay ang mga produkto at kalakal sa iba't ibang bahagi ng bansa. Tinalakay rin ang ginagawang pag-aangkop ng tao sa kaniyang kapaligiran upang matugunan ang kaniyang mga pangangailangan.

Sa aralin namang ito, inaasahan na maipaliliwanag mo ang iba't ibang pakinabang pang-ekonomiko ng mga likas na yaman ng ating bansa.

Ang Pilipinas ay sagana sa likas na yaman. Karaniwang umaasa ang Pilipino sa mga likas na yaman upang matugunan ang kaniyang mga pangangailangan. Maraming produktong nakukuha sa mga yamang ito. Ito ang nagdudulot ng pag-angat ng antas ng ekonomiya ng bansa.

Ano-ano ang mga kapakinabangang naibibigay ng mga likas na yaman ng bansa tungo sa pag-angat ng ekonomiya?

Kung susuriin, pangunahin nang kapakinabangan sa ating likas na yaman ang mga produktong nakukuha rito. Ang mga isda at iba pang lamang dagat; prutas at gulay at pang-agrikulturang produkto; troso; mineral, ginto, pilak at tanso; at marami pang iba na napagkakakitaan ng malaking halaga. Ang mga produktong ito ay iniluluwas din sa ibang bansa. Nangangahulugan na karagdagang kita ito sa ating kabang-yaman at dagdag na pag-angat ng ating ekonomiya.

Pakinabang sa Turismo

Bukod sa mga kalakal at produkto, likas na yaman ding maituturing ang maraming lugar at tanawin sa bansa. Malakas itong atraksyon sa mga turista buhat sa mga karatig-lalawigan at maging sa labas ng bansa.

Ilan sa mga atraksyong ito ang mga dalampasigan, talon, ilog. Dinarayo rin ng mga turista ang mga makasaysayang lugar sa bansa. Bunga nito, malaki ang naiaambag ng turismo sa pag-unlad ng ekonomiya.

Pakinabang sa Enerhiya

Isa itong malaking bagay na nakatutulong sa ating ekonomiya dahil hindi na natin kailangang umangkat pa ng maraming krudo o langis. Pinatatakbo ang mga planta ng kuryente sa pamamagitan ng pwersa ng tubig mula sa talon ng Maria Cristina, lawa ng Caliraya, at lakas ng hangin sa Bangui, Ilocos Norte sa pamamagitan ng windmill.

D

Gawain sa Pagkatuto Bilang 1: Lagyan ng tsek (✓) ang mga likas na yamang sagana sa ating bansa at ekis (X) kung hindi. Isulat ang tamang sagot sa sagutang papel.

- ___ 1. malilinis na dalampasigan
- ___ 2. mineral at ginto
- ___ 3. mga prutas at gulay
- ___ 4. matatandang babae
- ___ 5. makasaysayang lugar

Gawain sa Pagkatuto Bilang 2: Magbigay ng mga likas na yaman na matatagpuan sa inyong lungsod o lalawigan na nakatutulong sa pag-angat ng kabuhayan ng nakararami. Isulat ang mga ito sa iyong sagutang papel.

- 1. _____
- 2. _____
- 3. _____

Gawain sa Pagkatuto Bilang 3: Isulat sa sagutang papel ang mga pakinabang na pang-ekonomiya mula sa mga sumusunod.

_____ 1. Lungsod ng Tagaytay

_____ 2. ginto, pilak at tanso

_____ 3. marmol

_____ 4. Bulkang Taal

_____ 5. Bangui Windmills

E

Gawain sa Pagkatuto Bilang 4: Masdan ang larawan sa ibaba. Ano-anong mga kapakinabangan ang maiaambag nito sa ekonomiya ng bansa? Isulat ang sagot sa iyong sagutang papel.

Photo Credit: Eugene Ray Santos

Gawain sa Pagkatuto Bilang 5: Lumikha ng isang poster na nagpapakita ng pakinabang na pang-ekonomiko mula sa likas na yaman ng bansa. Gawin ito sa iyong sagutang papel.

Gawain sa Pagkatuto Bilang 6: Piliin ang sagot sa kahon at isulat ito sa iyong sagutang papel.

langis   ginto   isda   bundok   troso   marmol

1. Ang _____ ay produktong nagagawa mula sa niyog.
2. Ang _____ ay yamang namimina at karaniwang ginagawang alahas.
3. Ang _____ ay produktong nahuhuli sa dagat, ilog o lawa.
4. Ang _____ napakahalagang produkto na nakukuha sa mga punongkahoy sa kagubatan.
5. Ang _____ ay magandang uri ng bato na namimina sa romblon.

A

Natutuhan mo sa araling ito ang mga sumusunod:

- ♦ Ang mga likas na yaman ay nakapagdudulot ng maraming kapakinabangan sa ating ekonomiya.
- ♦ Ilan sa mga pinagmumulan ng kapakinabangang pang-ekonomiko ang mga produkto at kalakal mula sa mga likas na yaman, turismo at kalakalan.
- ♦ Maraming produktong nakukuha sa mga likas na yaman ng bansa. Ito ang nagdudulot ng pag-angat ng antas ng ekonomiya ng bansa.
- ♦ May mga magagandang lugar at tanawin na nagsisilbing atraksiyon sa mga turista buhat sa mga karatig-lalawigan at maging sa labas ng bansa.
- ♦ Pinagkukunan din ng enerhiya ang likas na yaman ng bansa. Isa itong malaking bagay na nakatutulong sa ating ekonomiya dahil hindi na natin kailangang umangkat pa ng maraming krudo o langis.

Gawain sa Pagkatuto Bilang 7: Basahin ang mga likas na yaman sa Hanay A at itambal ito sa kapakinabangang pang-ekonomiko na makikita sa Hanay B.

Hanay A

Mga Likas na Yaman

1. Tuna at iba pang uri magandang isda
2. Bulkang Mayon
3. Yamang-mineral tulad ng ginto, tanso at pilak
4. Talon ng Maria Cristina
5. Baguio City

Hanay B

Kapakinabangang Pang-ekonomiko

- A. yamang pangturismo dahil sa hugis nito.
- B. pinagkukunan ng ikabubuhay bilang pang export upang isalata.
- C. pinatatakbo ang mga planta ng kuryente sa pamamagitan ng puwersa ng kaniyang tubig
- D. iniluluwas sa ibang bansa ang mga produkto nitong alahas
- E. bukod sa produkto na nakukuha dito, nagsisilbi din itong atraksiyon sa mga turista dahil sa lamig at ganda ng paligid.

Kahalagahan ng Matalinong Pagpapasya at Pangangasiwa ng mga Likas na Yaman ng Bansa

Aralin

I

Inaasahang matututuhan mo sa araling ito ang halaga ng matalinong pagpapasya sa pangangasiwa ng likas na yaman ng bansa; maipakikita mo ang tamang saloobin sa wastong pangangasiwa ng mga likas na yaman ng bansa; maiisa-isa mo ang mga isyung pangkapaligiran ng bansa; matatalakay mo ang mga isyung maaring makaapekto sa ating kapaligiran; at mapahahalagahan mo ang pagpapanatili ng malinis na kapaligiran ng bansa.

Bawat pagbabago at pag-unlad ng isang bansa ay may kaakibat na epekto sa kapaligiran. Maaaring ito ay mabuti o masama ayon sa kinalalagyan ng mga pagbabago.

Isa sa mga pagbabagong ito ay ang industriyalisasyon. Ang industriyalisasyon ay ang malikhaing pagpapatayo ng mga industriya, pagtatatag ng kalakalan, at iba pang mga gawaing pang-ekonomiya.

Ang industriyalisasyon ay may mabuti at masamang epekto sa kalikasan. Kasabay ng pag-unlad ng mga industriya ay ang pagkakaroon ng pondo para sa mga proyekto sa **reforestation** o muling pagpapalago ng mga kagubatan. Nagkakaroon din tayo ng sapat na lakas-tao na nakatutulong sa mga proyekto para sa kalikasan.

D

Gawain sa Pagkatuto Bilang 1: Sagutin ang mga sumusunod na katanungan. Gamitin bilang pantulong sa pagsagot ang mga ibinigay na panimulang letra. Isulat ang sagot sa iyong sagutang papel.

1. Gawain na kung saan sinusubnog ang mga damo at puno sa kagubatan para ito ay mapagtaniman. K_____
2. Isa sa mga bunga ng pagtatapon ng basura sa mga ilog, dagat, estero at kanal. P_____
3. Lugar na makikita ang mga naglalakihang punong kahoy na ginagawang ibat-ibang produkto. K_____
4. Ang pagtaas ng temperature ng atmospera ng mundo sanhi ng Greenhouse gases. G_____
5. Ang duming bumabara sa mga ilog natin noon at ngayon. B_____

Global Warming

Ang **global warming** ay ang pagtaas ng temperatura ng atmospera ng mundo sanhi ng mga **greenhouse gasses** na nanggagaling sa mga industriya at maging sa kabahayan. Ang mataas na temperatura ay dulot ng **greenhouse effect** o ang pagkakulob ng init ng araw sa mundo na nakalilikha ng mas malakas na bagyo at iba pang katulad na kalamidad.

Pagbaha at Pagguho ng Lupa

Ang pagbaha at pagguho ng lupa ay bunga ng walang habas na pagpuputol ng malalaking punongkahoy sa kabundukan at kagubatan. Ang patuloy na pagpuputol ng mga puno ay isa sa mga isyung pangkapaligiran sa kasalukuyan na dapat bigyan ng pansin dahil ang pagbaha at pagguho ng lupa ay nagiging sanhi rin ng pagkasira ng mga pananim at ari-arian.

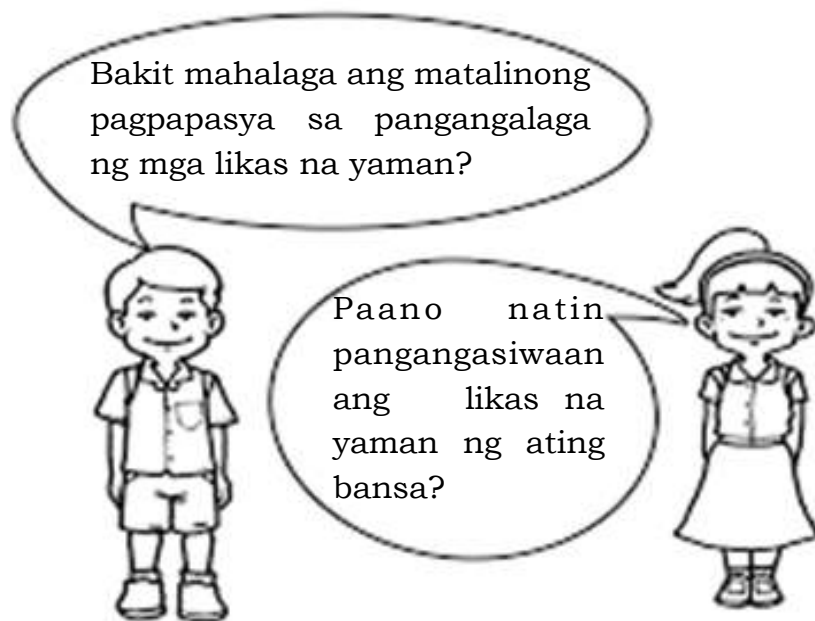
Ang pagbaha at pagguho ng lupa ay epekto rin ng pagkakaingin. Ito ay ang pagsusunog sa kagubatan para makagawa ng uling at pagtaniman ang lupa.

Polusyon

Ang polusyon ay isa rin sa mga isyung pangkapaligiran na nakaaapekto hindi lamang sa kalusugan ng tao kundi maging sa mga likas na yaman. Ang usok at langis mula sa mga pagawaan at sasakyan ay nagdudulot ng pagdumi ng hangin at katubigan na maaaring maging sanhi ng pagkakasakit ng mamamayan.

Ang **climate change** o pag-iiba-iba ng klima ng mundo ay nakaaapekto rin sa bansa dahil sa dala nitong mga epekto gaya ng pagbaha.

Ang Kahalagahan ng Matalinong Pagpapasya sa Pangangasiwa ng mga Likas na Yaman ng Bansa

Tungkulin ng bawat Pilipino na pangalagaan ang mga likas na yaman ng ating bansa. Mahalaga ang wasto at matalinong pagpapasya sa paggamit sa mga ito upang mapakinabangan din ng lahat ng mamamayan hanggang sa susunod pang mga henerasyon. Ang maling paggamit naman sa mga ito ay maaaring humantong sa kanilang pagkasira, pagkawasak, o tuluyang pagkawala.

Ang likas na yaman ang pangunahing pinanggagalingan ng ikinabubuhay ng mga tao. Isa ito sa mga salik sa pagkakaroon ng maunlad at masaganang kabuhayan ng isang lugar. Tinutugunan nito ang ilang pangangailangan ng mga mamamayang nakatira dito.

Maraming lugar, lungsod at lalawigan sa ating bansa ang maunlad dahil sa matalino at wastong pangangasiwa ng kanilang likas na yaman. Isa na rito ang lalawigan ng Palawan na kilala at tampok sa magagandang lugar, masaganang yamang-dagat at gubat, at malinis na kapaligiran. Sa patuloy na pag-unlad ng kanilang lugar, hindi nila hinahayaang masira ang kanilang kabundukan at yamang tubig na dinarayo ng mga turista.

Mahalaga ang matalinong pagpapasya at pangangasiwa sa paggamit ng mga likas na yaman ng ating bansa sapagkat ito ay mahalagang salik sa pag-unlad ng bansa.

Gawain sa Pagkatuto Bilang 2: Iguhit ang masayang 😊 mukha kung ang pahayag ay wastong paggamit ng likas na yaman. Iguhit naman ang malungkot ☹ na mukha kung mali ang paggamit. Gawin ito sa iyong sagutang papel.

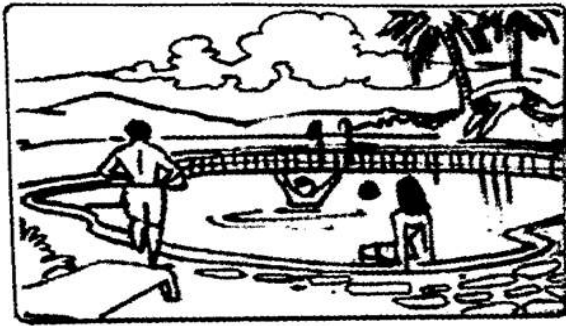
1. Pagputol ng malalaking puno upang gamitin sa mga imprastraktura.
2. Pagbabawas sa paggamit ng plastic.
3. Pagpapanatili sa kalinisan ng paligid lalo na sa mga lugar na dinarayo ng mga turista.
4. Pagsusunog sa tanim upang mapatayuan ng mga bahay.
5. Pagsuporta ng inyong Barangay sa wastong pagtatapon ng basura.

E

Gawain sa Pagkatuto Bilang 3: Pagmasdan ang mga larawan. Sagutin ang mga katanungan sa susunod na pahina. Isulat ang sagot sa iyong sagutang papel.

1. Ano ang ipinakikita sa bawat larawan?
2. May maitutulong ba ang ganitong mga gawain sa pag-unlad ng isang lugar at sa mga mamamayang nakatira rito?

Gawain sa Pagkatuto Bilang 4: Pagkatapos mong mapag-aralan ang mga suliraning pangkapaligiran. Piliin sa mga nakalistang sanhi mula sa kahon ang sa iyong palagay ay ang dahilan ng mga suliranin na nasa ibaba. Isulat ang sagot sa sagutang papel.

- A. Walang tigil na pagpuputol ng mga puno
- B. Pagkakaingin
- C. Illegal na pagmimina o **quarrying**.
- D. Pagtatapon ng dumi at langis sa mga katubigan
- E. Labis na pagbubuga ng usok at greenhouse gasses

1. Pagdumi ng tubig at pagkamatay ng mga yamang tubig.
2. Pagkaubos ng mga halamanan at mga hayop sa kagubatan.
3. Pagbaha at pagguho ng lupa.
4. Pag-init o pagtaas ng temperature ng mundo.
5. Pagguho ng lupa.

Gawain sa Pagkatuto Bilang 5: Gumawa ng slogan gamit ang isa sa mga sanhi ng suliranin sa pagkasira ng mga likas na yaman. Gawin ito sa sagutang papel

A

Gawain sa Pagkatuto Bilang 6: Punan ang **graphic organizer** sa ibaba. Maaaring pumili ng dalawang sitwasyon lamang. Isulat ang sagot sa sagutang papel.

Sitwasyon	Mungkahi na nagpapakita ng kahalagahan ng matalinong pagpapasya
1. May ilang mga mamamayan na naninirahan sa may tabing dagat na walang disiplina sa pagtatapon ng basura.	
2. Isang grupo ng magtutroso na hindi sumusunod sa batas tungkol sa “Bawal ang pagputol ng mga punong kahoy”.	
3. Patuloy na paggamit ng plastic sa inyong lugar.	
4. Hindi inirereport ng inyong kapitbahay ang sirang tubo ng tubig.	
5. May mga kilala kang mangingisda na gumagamit pa ng dinamita.	

Hamon at Oportunidad sa mga Gawaing Pangkabuhayan ng Bansa

Aralin

I

Natutuhan mo sa nakaraang aralin ang iba't ibang gawaing pangkabuhayan sa iba't ibang lokasyon ng bansa at mga pag-aangkop na ginagawa ng tao sa kapaligiran upang matugunan ang kaniyang pangangailangan.

Mahalagang malaman mo na ang pag-unlad ng mga gawaing pangkabuhayan ay may dalang mga hamon na kailangang malagpasan at mga oportunidad na dapat gamitin at sagutin. Upang mapagtagumpayan ito, dapat ay maging handa para rito.

Inaasahan din sa aralin na ito na matutukoy mo ang mga hamon na dala ng mga gawaing pangkabuhayan, matutukoy mo rin ang mga oportunidad kaugnay nito, at matatalakay mo ang mga ito sa pagsasagawa ng mungkahing planong pangkabuhayan ng bansa.

Hamon

Oportunidad

Ano-ano ang hamon sa mga gawaing pangkabuhayan ng bansa? Ano-ano naman ang oportunidad?

Naisip mo ba ang mga kasagutan sa mga tanong sa itaas. Sa araling ito, malalaman mo ang mga hamon sa mga gawaing pangkabuhayan tulad ng pangangisda at pagsasaka sa karaniwang hanapbuhay ng mga taong naninirahan sa kapatagan at **agricultural** na lugar. Samantalang ang pangangisda naman ang hanapbuhay ng mga taong naninirahan malapit sa dagat.

Agrikultura

Kilala ang Pilipinas bilang isang agrikultural na bansa. Kung kaya, ang isa sa nangungunang gawaing pangkabuhayan sa bansa ay pagsasaka. Sadyang malawak ang taniman dito. Tinatayang nasa 35 bahagdan ang sinasakang lupain sa Pilipinas.

Sa kabila ng mga hamong ito, may mga oportunidad ding ipinagkakaloob sa mga magsasaka gaya ng mga sumusunod:

- impormasyon sa mga bagong pag-aaral at saliksik upang gumanda ang ani at dumami ang produksiyon;
- paggamit ng mga makabagong teknolohiya upang mapabilis ang produksiyon;
- paghihikayat sa mga Overseas Filipino Workers na mamuhunan sa pagsasaka at linangin ang mga lupain sa kani-kanilang mga probinsiya; at
- pagbibigay ng pagkakataon para sa magsasaka na makapag-aral ng tamang paraan ng pagsasaka.

Pangingisda

Bilang isang kapuluan, ang Pilipinas ay napalilibutan ng tubig kung kaya't napakayaman nito sa mga pagkaing dagat at halamang dagat. Itinuturing ang Pilipinas bilang isa sa pinakamalaking tagapagtustos ng isda sa buong mundo. Upang mapalakas ang gawaing pangkabuhayan na ito, narito ang ilan sa mga maituturing na mga oportunidad sa pangingisda:

- pagpapatatag ng **Philippine Fish Marketing Authority** (PFMA) sa industriya ng pagbibili ng isda sa pamamagitan ng pagpapatayo ng karagdagang daungan o pantalan sa mga istrategikong lugar upang mapalago ang kita at produksiyon;
- pagpapatayo ng planta ng yelo at imbakan ng mga isda;
- paglalaan ng mga sasakyan sa pangingisda;
- pagbili ng mga modernong kagamitan sa pangingisda tulad ng **underwater sonars** at **radars**;
- paggawa ng bagong kurikulum para sa mga kurso sa **marine** at **fishing**;
- paglulunsad ng mga programang makatutulong sa pagpapaunlad ng industriya ng pangingisda tulad ng **Blue Revolution** at Biyayang Dagat; at
- pagkakaroon ng mga kooperatibang naglalayong masuportahan ang maliliit na mangingisda.

D

Gawain sa Pagkatuto Bilang 1: Basahin ang mga katanungan sa ibaba. Isulat ang kasagutan sa sagutang papel.

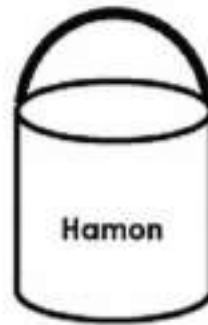
1. Ano-ano ang hamon sa mga gawaing pangkabuhayan ng bansa?
2. Ano ang dapat gawin sa mga hamon na ito?
3. Ano-ano ang oportunidad sa mga gawaing pangkabuhayan ng bansa?
4. Ano ang dapat gawin sa mga oportunidad na ito?

Gawain sa Pagkatuto Bilang 2: Basahing mabuti ang bawat pangungusap. Isulat kung ito ay Hamon o Oportunidad sa pangkabuhayan ng agrikultura at pangingisda. Gawin ito sa sagutang papel.

1. Nagbigay ang gobyerno ng libreng bangka at lambat
2. Panahon ng Tagtuyot
3. Malakas na bagyo
4. Libreng seminar tungkol sa pagpaparami ng **hybrid** na gulay at prutas.
5. Kawalan ng pondo na pambili ng **fertilizer** sa mga palay.
6. Paglulunsad ng mga bagong teknolohiya ng Department of Agriculture (DA).
7. Paggamit ng dinamita at maliliit na lambat na panghuli ng isda.
8. Pagdalo sa iba't ibang gawain tungkol sa pagbreed ng tilapia at bangus.
9. Pagbibigay ng libreng edukasyon sa mga magsasaka.
10. Ang mga imbestor na dayuhan ay nagbigay ng puhunan sa mga kagamitang pandagat.

E

Gawain sa Pagkatuto Bilang 3: Gamit ang larong **Search the Area**, pagbukurin ang mga pahayag sa ibaba. Ilagay sa basket ang lahat ng oportunidad at sa balde ang lahat ng mga hamon. Gawin ito sa sagutang papel.

Mga Pagpipilian:

- Mga sakuna sa dagat
- Pagkakaroon ng mga modernong kagamitan tulad ng **underwater sonars** at **radars**
- Suliranin sa irigasyon
- *El Niño* **phenomenon**
- Pagpapatayo ng mga bagong pantalan
- Makabagong teknolohiya sa pagsasaka
- Pagdami ng mgaangkat na produktong agricultural
- Bagong pag-aaral tungkol sa pagpaparami ng ani
- **Climate change**
- Programang **Blue Revolution** at Biyayang Dagat

Gawain sa Pagkatuto Bilang 4: Sagutin ang mga sumusunod na tanong ayon sa iyong pang-unawa. Isulat ang sagot sa sagutang papel.

A. Sa iyong palagay, ano-ano ang mga magiging hamon sa isang tao na makasasagabal sa kaniyang pangkabuhayan?

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

B. Sa iyong palagay, ano-ano ang magiging oportunidad sa isang tao na umuunlad sa kaniyang pangkabuhayan?

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Gawain sa Pagkatuto Bilang 5: Kompletuhin ang tsart. Isulat sa tsart ang mga gawain na makakatulong sa Pangkabuhayang Agrikultura at Pangangisda. Gawin ito sa sagutang papel.

Agrikultura	Pangangisda

Natutuhan mo sa araling ito ang mga sumusunod:

- Kilala ang Pilipinas bilang isang agrikultural na bansa.
- Dalawa sa pangunahing gawaing pangkabuhayan ng bansa ang pagsasaka at pangangisda.
- Ang mga gawaing pangkabuhayang ito ay nakararanas ng iba't ibang hamon na dapat malagpasan at mga oportunidad na makatatulong para higit na mapaunlad ang ekonomiya ng bansa.

Gawain sa Pagkatuto Bilang 6: Sumulat ng bukas na liham na nagpapakita ng iyong opinyon ukol sa kahalagahan ng pagtanggap ng mga hamon at pagyakap sa mga oportunidad ng mga gawaing pangkabuhayan ng ating bansa. Sundin ang modelo sa ibaba.

Open Letter

Petsa: _____

Minamahal kong magsasaka o mangingisda,

Lubos na gumagalang,

Likas Kayang Pag-unlad

Aralin

I

Natutuhan mo sa nakaraang aralin ang kahalagahan ng wastong paraan ng pangangasiwa sa mga likas na yaman. Subalit, bunga ng lumalalang krisis sa kalikasan, kailangang suriin ang ugnayan ng kalikasan at ekonomiya. Kasabay ng patuloy na pag-unlad ng bansa ay ang patuloy namang pagkasira ng mga pinagkukunang-yaman nito.

Ang mga gawain sa pagpapaunlad ng ekonomiya ng bansa upang tugunan ang pangangailangan ng tao ay nagdudulot din ng pagkawala at pagkasira ng mga likas na yaman. Sa madaling sabi, unti-unting nawawala at nasisira ang kalikasan.

Sa araling ito, inaasahan na masasabi mo ang kahulugan at kahalagahan ng likas kayang pag-unlad (**sustainable development**), makalalahok ka sa mga gawaing lumilintang sa pangangalaga at nagsusulong ng likas kayang pag-unlad ng mga likas na yaman ng bansa at maipadarama mo ang pagmamahal sa kalikasan sa pamamagitan ng paglahok sa mga gawaing may kinalaman sa likas kayang pag-unlad.

***“Sustainable Development:
Likas kayang pag-unlad.”***

Ang pagsulong at pag-unlad ay mithiin ng bawat bansa. Ano ang batayan ng pag-unlad? Anong mga hakbang ang dapat gawin upang makamtan ito?

Kung ihahambing sa ibang mga bansa, masasabing higit tayong pinagpala dahil mayaman tayo sa mga likas na yaman at magagaling ang ating mga yamang tao. Ngunit napag-iwanan na tayo ng mga bansang kasama natin sa Timog-Silangang Asya.

Noong 1972, natukoy ng **United Nations Conference on Human Environment** ang posibleng ugnayan ng kalikasan at kaunlaran. Mula rito, naglitawan na ang mga panawagan na magkaroon ng isang alternatibong kaunlaran sa harap ng

lumalalang krisis na pangkalikasan. Subalit, nagpatuloy pa rin ang pagkawasak at pagkasira ng kalikasan.

Noong 1987, binuo ng **United Nations** o Nagkakaisang mga Bansa ang Pandaigdigang Komisyon sa Kalikasan at Kaunlaran (**World Commission on Environment and Development**, WCED) upang pag-aralan at bigyan ng kaukulang solusyon ang suliranin sa kalikasan at kaunlaran. Binigyang-diin ng Komisyon ang likas kayang pag-unlad o **sustainable development**.

Ayon sa WCED, ang likas kayang pag-unlad ay ang pagtugon sa pangangailangan at mithiin ng mga tao nang may pagsaalang-alang sa kakayahan ng susunod na henerasyon na makamit din ang kanilang mga pangangailangan.

Bilang pakikiisa sa mithiin ng WCED, binuo ng pamahalaan ng Pilipinas ang **Philippine Strategy for Sustainable Development** (PSSD) na nagsasagawa ng iba't ibang istrategiya upang matugunan ang mga pangangailangan ng tao. Kabilang dito ang pagsama ng mga usaping pangkalikasan sa paggawa ng desisyon, pagsama ng mga isyung pampopulasyon at kapakanan ng nakararami sa pagpapalano ng pag-unlad, pagbabawas ng paglaki ng mga rural na lugar, pagpapaigting ng edukasyong pangkalikasan, pagkakaroon ng mga sistema para sa mga protektadong lugar, pagpapaganda o pag-aayos ng mga nasirang **ecosystem**, pagpigil sa polusyon, at pagpapalakas ng suporta at partisipasyon ng taong bayan.

D

Gawain sa Pagkatuto Bilang 1: Isulat ang **TAMA** kung wasto ang ipinahahayag ng pangungusap at **MALI** kung hindi wasto ang nakasaad. Isulat ang sagot sa iyong sagutang papel.

- _____ 1. Ang pagsulong at pag-unlad ay mithiin ng bawat bansa.
- _____ 2. Higit na pinagpala ang ating bansa dahil mayaman tayo sa mga likas na yaman.
- _____ 3. Noong 1970, natukoy na ng United Nations Conference on Human Environment ang posibleng ugnayan ng kalikasan at kaunlaran.
- _____ 4. Ang Nagkakaisang mga Bansa ay binuo ang Pandaigdigang Komisyon sa Kalikasan at Kaunlaran.
- _____ 5. Ang kahulugan ng WCED ay World Commission on Environment and Development.

Gawain sa Pagkatuto Bilang 2: Buoin ang Kontrata ng Katapatan sa Kalikasan o KKK. Gawin ito sa sagutang papel.

Ako, bilang isang matapat at makakalikasang mamamayan ng Pilipinas, ay buong katapatang nanunumpa na lalahukan ang sumusunod na gawain na nagsusulong ng likas kayang pag-unlad:

Gawain sa Pagkatuto Bilang 3: Isulat ang kahulugan at kahalagahan ng likas kayang pag-unlad gamit ang H-chart sa ibaba. Gawin ito sa inyong sagutang papel.

K		K
a		a
h	Likas	h
u	Kayang	a
l	Pag-unlad	l
u		a
g		a
a		h
n		a
		n

E

Gawain sa Pagkatuto Bilang 4: Buoin ang pangungusap. Isulat ang sagot sa iyong sagutang papel.

1. Ang likas kayang pag-unlad ay _____.
2. Ang likas kayang pag-unlad ay mahalaga dahil _____.
3. Ang mga gawaing lumilinang sa pangangalaga at nagsusulong ng likas kayang pag-unlad ng mga likas na yaman ng bansa ay _____.
4. Mahalagang makilahok sa mga gawaing lumilinang sa pangangalaga at nagsusulong ng gawaing likas kayang pag-unlad dahil _____.
5. Bilang isang mag-aaral, ang magagawa ko bilang pakikiisa sa likas kayang pag-unlad ay _____.

Gawain sa Pagkatuto Bilang 5: Iguhit sa iyong sagutang papel ang nais mong makita sa ating kalikasan o sa iyong lugar sa panahon na ito. Ipakita sa iyong iginuhit na ikaw ay nakikilahok sa mga gawaing lumilinang sa pangangalaga at pagsusulong ng likas kayang pag-unlad.

A

Natutuhan mo sa araling ito ang mga sumusunod:

- Noong 1972, natukoy ng United Nations Conference on Human Environment ang posibilidad ng ugnayan ng kalikasan at ng kaunlaran.
- Noong 1987, binuo ng United Nations ang World Commission on Environment and Development (WCED) upang pag-aralan at bigyan ng kaukulang solusyon ang suliranin sa kalikasan at kaunlaran.
- Ang likas kayang pag-unlad (sustainable development) ay pagtugon sa pangangailangan at mithiin ng mga tao nang may pagsaalang-alang sa kakayahan at abilidad ng susunod na henerasyon na makamit din ang kanilang mga pangangailangan.
- Ang Pilipinas, katulad ng iba pang bansa, ay naghahanda rin sa posibleng kahirinatnan ng patuloy na pagkaubos ng mga likas nitong yaman.

😊 **Gawain sa Pagkatuto Bilang 6:** Iguhit ang masayang mukha kung ang pahayag ay ginagawa mo at malungkot na mukha 😞 kung ang pahayag ay hindi mo ginagawa. Gawin ito sa inyong sagutang papel.

- _____ 1. Tinatapon ko sa tamang tapunan ang aking mga basura dahil alam kong ang basurang itinaapon ko kung saan-saan ay babalik din sa akin.
- _____ 2. Nakikiisa ako sa mga programa laban sa walang habas na pagputol ng mga puno.
- _____ 3. Ipinagbibigay-alam ko sa kinauukulan ang bilang ng plaka ng mga sasakyang nagbubuga ng maitim na usok na nagdudulot ng polusyon sa hangin.
- _____ 4. Lagi kong tinitingnan kung nakasarang maigi ang gripo ng tubig kung hindi ito ginagamit.
- _____ 5. Nakikinig ako nang husto sa aking guro kapag tinatalakay ang mga aralin tungkol sa kalikasan.

Ugnayan ng Heograpiya, Kultura at Kabuhayan sa Pagkakakilanlang Pilipino

I

Aralin

Ginawa ang aralin na ito para sa iyo, aking mag-aaral. Mahalagang malaman mo ang bawat nilalaman na napapaloob dito sa aralin. Kailangan na maging handa at bukas ang isip sa mga gawaing nakahanda para sa iyo.

Sa araling ito, maipapaliwanag mo ang kahalagahan at kaugnayan ng mga sagisag at pagkakakilanlang Pilipino.

Inaasahang din sa araling ito na masusuri mo ang bahaging ginampanan ng kultura sa pagbuo ng pagkakakilanlang Pilipino, maipakikita ang kaugnayan ng heograpiya, kultura at pangkabuhayang gawain sa pagbuo ng pagkakakilanlang Pilipino at matatalakay ang kahulugan ng Pambansang Awit at ng watawat bilang mga sagisag ng bansa.

Paano nabuo ang pagkakakilanlang Pilipino? Ano ang kaugnayan nito sa heograpiya, kultura, kabuhayan at mga sagisag ng ating bansa.

May mga natatanging katangian at tradisyon ang mga Pilipino na naging bahagi ng ating kultura . Isa na rito ang malapit na ugnayan ng pamilya, bayanihan o ang sama-samang pagtutulungan sa mga nangangailangan. Isa sa mahalagang tradisyon naman ay ang pamamanhikan,pagsasama-sama ng pamilya at ang pagkahilig sa pista .Mayaman at makulay ang kullturang Pilipino.

D

Gawain sa Pagkatuto Bilang 1: Subukin ang iyong kaalaman sa pagbilog ng mga katangian na makikita sa palaisipan. Isulat ang sagot sa sagutang papel.

S I S T E M A N G M A Y P A D R I N O
 E G E N E A O U C B A Y A N I H A N M
 A W F A A P P Y O A R R K L A B W R M
 A S D F G H J J K K U Y I O A M A Y A
 L K J H G F S A D R T Y K S P M U B P
 L M Y D E B E V A N C P I D E A S D A
 O P O H P I O U E I G E S A L G H J G
 V M A A W A I N E H I C A X O Q W E B
 I O P S R A C P A A T T M B V Y U I I
 M A B U T I N G P A G S A S A M A S G
 W A U E R D U S S Y M P N A N P O Y A
 P A G G A L A N G T O H P M P G F A Y

Mahalagang pag-aralan ang heograpiya ng bansa, kultura ng mga Pilipino, at sagisag ng ating bansa bilang bahagi ng identidad o pagkakakilanlan ng mga Pilipino.

Heograpiya –Ito ay tumutukoy sa pisikal na katangian ng isang lugar gaya ng klima, lokasyon, hugis, topograpiya, anyong tubig, anyong lupa at mineral.

Kultura– paraan ng pamumuhay ng isang lipunan kasama ang mga paniniwala at tradisyon na batay sa kanilang karanasan at kapaligiran.

Kabuhayan- ay ang mga gawain ng tao, pamayanan at institusyon na may kaugnayan sa paglilikha, pamamahagi, palitan at pagkonsumo ng mga produkto.

Karaniwan nang kinukuha ng mga Pilipino ang kanilang mga pang-araw-araw na pangangailangan sa kanilang kapaligiran. Halimbawa, pagtatanim at pangangaso ang hanapbuhay kapag sa kagubatan nakatira. Karaniwan sa mga nakatira dito ay may mataas na pagpapahalaga sa kalikasan sapagkat dito sila kumukuha ng ikabubuhay.

Sa kagubatan nakakukuha ng malalaking kahoy na nagagamit para sa iba-ibang produkto. Sa kagubatan din nakakukuha ng maraming bungangkahoy. Sa kasalukuyan, mahigpit nang ipinagbabawal ng ating pamahalaan ang pagpuputol ng mga puno. Alam mo ba ang dahilan kung bakit? Sapagkat, kapag naputol na ang lahat na puno, wala nang magsisilbing pananggalang sa mga bagyo at pagbaha. Kaya napakahalagang mahalin at alagaan ang ating likas na yaman.

Pagsasaka naman ang pangunahing hanapbuhay ng mga Pilipino na nakatira malapit sa kapatagan. Sa lokasyong ito makikita ang kaibahan ng mga uri ng kabahayan.

Sa mga naninirahan naman sa baybayin o malapit sa mga katubigan, malaking bahagi ng kanilang kultura ang pangangisda bilang ito ang pangunahing kabuhayan nila.

Mahalagang salik ang lokasyon sa uri ng hanapbuhay sa isang lugar o rehiyon. Partikular itong makikita sa ilang pangkat etniko na sama-samang namumuhay sa iisang komunidad na may parehong paraan ng pamumuhay.

Anumang gawain sa saan mang lokasyon ay higit na mapagtitibay dahil sa kulturang nagbubuklod sa mga pangkat na naninirahan dito. Ang pagpapahalaga sa mga salik na ito ay larawan ng pagkakaisa at pagyakap sa pagkakakilanlang ito ng bawat Pilipino.

Ang Pambansang Awit at Watawat Bilang Sariling Pagkakakilanlan

Sumasali ka ba sa pagtataas ng watawat at pag-awit ng Lupang Hinirang? Ano ang nararamdaman mo tuwing inaawit mo ang Lupang Hinirang?

Isang atas sa lahat ng pampublikong paaralan ang pagsali ng bawat mag-aaral sa pagtataas ng watawat o flag ceremony tuwing araw ng Lunes. “Lupang Hinirang” ang pamagat ng pambansang awit ng Pilipinas. Isinasalaysay ng awit ang pakikipaglaban ng mga Pilipino para sa kalayaan. Ipinahahayag din nito ang pagmamahal sa bayan at ang kahandaang ipagtanggol ito sa anumang pagkakataon.

Ang himig ng pambansang awit ng Pilipinas ay ginawa ng piyanistang si Julian Felipe sa kahilingan ni Hen. Emilio Aguinaldo. Pinamagatang “*Marcha Filipina Magdalo*” ang orihinal na komposisyon. Tinugtog niya ito sa unang pagkakataon isang araw bago ang pagdeklara ng kasarinlan sa harap ng mga pinuno ng rebolusyon na nagkaisang aprobahan ito.

Noong Hunyo 12, 1898, tinugtog ang komposisyon ni Felipe habang inilaladlad sa unang pagkakataon ang bandila ng Pilipinas sa balkonahe ng mansiyon ni Aguinaldo sa Cavite.

Isa pa sa mahahalagang simbolo ng bansa ay ang watawat ng Pilipinas. Tatlo ang pangunahing kulay nito: Bughaw, Pula at Puti.

Bughaw-ay para sa kapayapaan na mahalaga sa pag-unlad ng bansa. Pula-ay sa kagitingan na nagpapaalala sa matatag na kalooban ng mga mamamayan. At ang Puti-ay para sa kalinisan ng puri at dangal ng mga Pilipino.

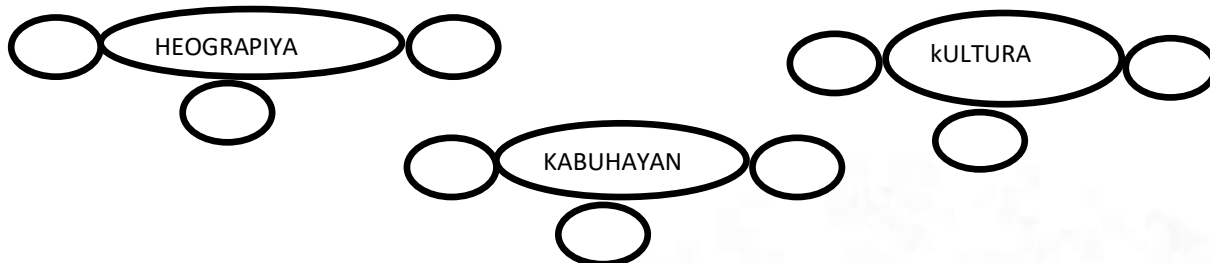
Ang tatlong bituin ay kumakatawan sa tatlong pangkat ng pulo ng Pilipinas—Luzon, Mindanao, at Visayas.

Ang unang bituin ay para sa Luzon na ang pangalan ay mula sa salitang “lusong” na ginagamit sa pagtanggali ng ipa at darak sa palay. Ito ay sumasagisag sa kasipagan ng mga Pilipino. Ang ikalawang bituin ay para sa Mindanao na ang pangalan ay mula sa “danaw” o lawa. Ito ay sumasagisag sa tungkulin ng mga Pilipino na pangalagaan at ingatan ang kalikasan gaya ng yamang-tubig ng Pilipinas. Ang ikatlong bituin ay para sa pulo ng Visayas na ang pangalan ay mula sa salitang “masaya.”

Ang araw sa gitna ng tatsulok ay sumisimbolo sa kaliwanagan ng isipan. Ang walong sinag naman ay kumakatawan sa walong lalawigan na unang naghimagsik upang ipagtanggol ang kalayaan ng bayan—Maynila, Bulacan, Pampanga, Nueva Ecija, Bataan, Laguna, Batangas, at Cavite. Ang watawat ng Pilipinas ay dinisenyo ni Emilio Aguinaldo. Ito ay unang tinahi sa loob ng limang araw sa Hongkong nina Marcela Agoncillo, Lorenza Agoncillo, at Delfina Herbosa Natividad.

Gawain sa Pagkatuto Bilang 2: Ano-ano ang mga salitang may kaugnayan sa mga sumusunod. Isulat ang mga sagot sa mga bilog o sa cluster map. Gawin ito sa sagutang papel.

Gawain sa Pagkatuto Bilang 3: Basahin ang mga pangungusap. Sagutin sa inyong sagutang papel.

1. Pumili ng isang pangkat etniko. Iugnay ang paglalarawan sa kanilang lokasyon at uri ng hanapbuhay. Maaring mangalap ng karagdagang impormasyon na wala sa aralin.
2. Paano nagkakaugnay ang paglalarawan sa pangkat etniko na inyong napili sa kanilang heograpiya, kultura at uri ng hanapbuhay

Gawain sa Pagkatuto Bilang 4: Pagsunud-sunurin ang mga liriko ng Lupang Hinirang ayon sa wastong ayos nito. Isulat ang sagot sa sagutang papel.

1 . Alab ng puso Perlasng Silanganan Sa dibdib mo'y buhay Bayang Magiliw Duyan ka ng magiting Di ka pasisiil Lupang Hinirang Ang kislap ng watawat mo'y May dilag ang tula Tagumpay na nagniningning At awit sa paglayang minamahal	2. Kailan pa ma'y di magdidilim Buhay ay langit sa piling mo Lupa ng araw Ng luwalhati't pagsinta Sa manlulupig Di ka pasisiil Sa simoy at sa langit mong bughaw Sa dagat at bundok

E

Gawain sa Pagkatuto Bilang 5: Analohiya. Isulat ang kapareha ng salita batay sa naunang grupo ng salita. Isulat ang sagot sa sagutang papel.

1. Bughaw-kapayapaan; Pula-_____
2. Mindanao-danao; Luzon-_____
3. 8 sinag ng araw – 8 lalawigang naghimagsik; 3 bituin ____
4. disenyo-_____; tumahi – Delfina Herbosa-Natividad
Marcela Agoncillo at Lorenza Agoncillo
5. _____ – kulay; 3 – bituin
6. _____ -sagisag ng bansa; Lupang Hinirang – pambansang awit
7. Pagtahi – Hongkong; pagwagayway – _____
8. Jose Palma – sumulat ng titik; _____ – naglapat ng tugtog o musika
9. Luzon – kasipagan; Visayas – _____
10. Sinag ng araw – naghimagsik; Araw sa gitna ng tatsulok-_____

Gawain sa Pagkatuto Bilang 6: Isulat sa sagutang papel ang **T** kung ang pahayag ay tama at **M** kung ang pahayag ay mali.

1. May malapit na ugnayan ang mga pamilyang Pilipino.
2. Sa isang pamilyang Pilipino, ang ina ang namumuno.
3. Lubhang maawain at mapagbigay ang mga Pilipino, lalo na sa pagtulong sa mga taong nawalan ng mahal sa buhay.
4. Ang pakikipag-away sa kaibigan at pananakit ng damdamin ang kahulugan ng pakikisama.
5. Ang sistemang padrino ay ang paggamit ng tagapamagitan kung may hindi nagkakasundo.
6. “Bahala na” ang ginagamit na ekspresyon kapag ang tao’y naniniwala na ang kaniyang tagumpay at pagkabigo ay nakasalalay sa suwerte o kapalaran.
7. Ang ugali ng mga Pilipino na tapusin ang mga gawain sa oras ay tinatawag na *mañana habit*.
8. Ang *amor propio* ay tumutukoy sa pagpuna sa sarili.
9. Ang panggagaya ay isang katangian ng mga Pilipino.
10. Taglay ng Pilipino ang mga kanais-nais at di-kanais-nais na katangian.

Gawain sa Pagkatuto Bilang 7: Kopyahin ang retrieval chart sa kuwaderno at isulat ang hinihinging datos. Sundan ang halimbawa. Maaring mangalap ng datos. Gawin ito sa sagutang papel.

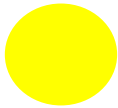
Rehiyon	Materyal	Di-Materyal
Rehiyon I at II	Paggawa ng kabibeng gitara	Masinop , matipid

A

- Maraming kanais-nais na ugali at katangian ang mga Pilipino na siyang pinagkaiba niya sa ibang lahi sa mundo.
- May kaugnayan ang lokasyon, kultura at uri ng kabuhayan sa pagkakakilanlan ng Pilipino.
- Ang mga pambansang sagisag ay dapat nating ipagmalaki. Nakikilala ang ating bayan dahil sa kaniyang mga sagisag.

Gawain sa Pagkatuto Bilang 8: Lagyan ng bituin (☆) ang bilang kung **Tama** at tatsulok (△) kung **Mali**. Isulat ang sagot sa sagutang papel.

1. Patuloy sa paglalakad habang inaawit ang pambansang awit.
2. Ang kultura ng isang bansa ay binubuo ng dalawang bahagi-materyal at di-materyal.
3. Ang paglalagay ng tato sa katawan ay isang halimbawa ng di-materyal na kultura.
4. Tiklopin ng maayos ang watawat.
5. Suotin ang sombrero habang nag flag ceremony.
6. Igalang ang paniniwala at tradisyon ng iba.
7. Ikahiya ang mga natatanging kaugalian ng Pilipino.
8. Irarap ang pag-awit ng Lupang Hinirang.
9. Tumutukoy sa pisikal na katangian ng isang lugar ang heograpiya.
10. Sa isang pamilyang Pilipino, ang ina ang siyang namumuno.

Susi sa Pagwawasto

Aralin 1

<p>Gawain sa Pagkatuto Bilang 1</p> <p>1. / 2. / 3. / 4. x 5. /</p> <p>Gawain sa Pagkatuto Bilang 2</p> <p>: ilan sa mga kasagutan ay isda, tahong, talaba, hipon</p> <p>Gawain sa Pagkatuto Bilang 3</p> <p>1. dinarayo ito ng mga turista</p> <p>2. nakakagagawa ng produktong alahas mula dito</p> <p>3. ang mga produktong nagmumula dito ay</p> <p>pinagkakakitaan tulad ng mesa, silya at palamuti sa bahay</p> <p>4. turismo</p> <p>5. Nakatutulong sa pagpapatakbo ng kuryente</p> <p>Gawain sa Pagkatuto Bilang 4</p> <p>Mga posibleng sagot: turismo, nagbibigay ng hanapbuhay sa maraming Pilipino, pinagkukunan ng yamang-dagat</p>	<p>Gawain sa Pagkatuto Bilang 5</p> <p>Rubrik sa paggawa ng poster</p> <p>May kaugnayan sa tema— 2</p> <p>Malinis at maayos - 2</p> <p>Natapos sa tamang oras— 1</p> <p>Kabuuan— 5</p> <p>Gawain sa Pagkatuto Bilang 6</p> <p>1. langis 2. ginto 3. isda 4. troso 5. marmol</p> <p>Gawain sa Pagkatuto Bilang 7</p> <p>1. b 2. a 3d 4. c 5. e</p>
---	--

Aralin 2

<p>Gawain sa Pagkatuto Bilang 4</p> <p>1. D</p> <p>2. B</p> <p>3. C</p> <p>4. E</p> <p>5. A</p> <p>Gawain sa Pagkatuto Bilang 5</p> <p>Naayon sa sagot ng bata</p> <p>Gawain sa Pagkatuto Bilang 6</p> <p>Naayon sa sagot ng bata</p>	<p>Gawain sa Pagkatuto Bilang 1</p> <p>1. Kainigin</p> <p>2. Pagbaha</p> <p>3. Kagubatan</p> <p>4. Global Warming</p> <p>5. Basura</p> <p>Gawain sa Pagkatuto Bilang 3</p> <p>1. Naayon sa sagot ng bata</p>
--	--

Aralin 3

<p>Gawain sa Pagkatuto 4</p> <p>*Naayon sa sagot ng bata</p> <p>Gawain sa Pagkatuto 5</p> <p>*Naayon sa sagot ng bata</p> <p>Gawain sa Pagkatuto 6</p> <p>*Naayon sa sagot ng bata</p> <p>Gawain 7</p> <p>*Naayon sa sagot ng bata</p>	<p>Gawain sa Pagkatuto Bilang 1</p> <p>*Naayon sa sagot ng bata</p> <p>Gawain sa Pagkatuto Bilang 2</p> <p>1. oportunidad</p> <p>2. Hamon</p> <p>3. Hamon</p> <p>4. Oportunidad</p> <p>5. Hamon</p> <p>6. Oportunidad</p> <p>7. Hamon</p> <p>8. Oportunidad</p> <p>9. Oportunidad</p> <p>10. oportunidad</p>
<p>Hamon</p> <p>1. mga sakuna sa dagat</p> <p>2. Suliranin sa irrigasyon</p> <p>3. El Nino phenomenon</p> <p>4. Climate Change</p>	<p>Oportunidad</p> <p>1. pagkakaroon ng modernong kagamitan tulad ng underwater sonars at radars.</p> <p>2. Pagpapatalay ng bagong pantalan</p> <p>3. Makabagong teknolohiya sa pag-sasaka</p> <p>4. Pagdami ng angkat na produktomg agrikultural</p> <p>5. Bagong pag-aaral tungkol sa pagpaparami ng ani</p> <p>6. Biyayang Dagat</p>

Aralin 4

Gawain pagkatuto Bilang 1

1. Tama
2. Tama
3. Mali
4. Tama
5. Tama

Gawain pagkatuto Bilang 2

Naaayon sa sagot ng bata

Gawain pagkatuto Bilang 3

Naaayon sa sagot ng bata

Gawain pagkatuto Bilang 4

1. ay pagtugon sa pangangailangan at mithin ng mga tao nang may pagsaalang-alang sa kakayahang at abilidad ng susunod na henerasyon.

2. mabigyan ng kaunluran ang suliranin sa kalikasan at kaunlaran ng bansa.

3. nakatutulong upang mabigyan ng solusyon ang suliranin sa kalikasan at makakailang tayong pagbabago sa ating kalikasan at upang umunlad ang ating bansa.

5. ang maglilis ng kapaligiran at magrecycle ng mga patapong bagay.

Gawain pagkatuto Bilang 5

Naaayon sa sagot ng bata

Gawain pagkatuto Bilang 6

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Aralin 5

Gawain Pagkatuto Bilang 1

1. sistema
2. patino
3. bayabihan
4. mabuting
5. pagsasama
6. paglalans
7. pakikisama
8. mapagbigay

Gawain Pagkatuto Bilang 2

Heograpiya-
Klima, Anyong-tubig, Anyong-lupa

Kultura
Pananamit
Kaugalian
Hanapbuhay
Kabuhayan
Pangangisada
Pagtatanim

Gawain Pagkatuto Bilang 3

Pagwawasto ng guro

Gawain Pagkatuto Bilang 5

1. kagitingan
2. Lusong
3. Luzon, Visayas, Mindanao
4. Emilio Aguinaldo
5. Dilaw
6. Watawat ng Pilipinas
7. Cavite
8. Julian Felipe
9. Masaya/kasayahang
10. kalibang

Gawain Pagkatuto Bilang 4

Kailan pa ma'y di magdididilim
Lupa ng araw
ng luwalhati't pagsinta
Buhay ay langit sa piling mo.

May dilag ang tula
At awit sa paglayang minamahal
Ang kislap ng watawat mo'y Tagumpay na nagniningning

Sa manlulupig
Di ka pasisiil
Sa dagat at bundok
Sa simoy at sa langit mong bughaw

Lupang Hinirang
Duyan ka ng magiting
Sa manlulupig
Di ka pasisiil

Bayang Magiliw
perlas ng Silanganan
Alab ng puso
Sa dibdib mo'y buhay

Gawain Pagkatuto Bilang 6

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

Gawain Pagkatuto Bilang 7

Naaayon sa sagot ng bata

Gawain Pagkatuto Bilang 8

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

PIVOT Assessment Card for Learners

Personal na Pagtatása sa Lebel ng Performans para sa Mag-aaral

Pumili ng isa sa mga simbolo sa ibaba na kakatawan sa iyong naging karanasan sa pagsasagawa ng mga gawain. Ilagay ito sa Hanay ng LP o Lebel ng Performans. Basahin ang deskripsiyon bilang gabay sa iyong pagpili.

- ★ -Nagawa ko nang mahusay. Hindi ako nahirapan sa pagsagawa nito. Higit na nakatulong ang gawain upang matutuhan ko ang aralin.
- ✓ -Nagawa ko nang maayos. Nahirapan ako nang bahagya sa pagsasagawa nito. Nakatulong ang gawain upang matutuhan ko ang aralin.
- ? -Hindi ko nagawa o nahirapan ako nang labis sa pagsasagawa nito. Hindi ko naunawaan ang hinihingi sa gawain. Kailangan ko pa ng paglilinaw o dagdag kaalaman upang magawa ko ito nang maayos o mahusay.

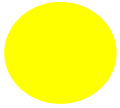
Gawain sa Pagkatuto

Week 1	LP	Week 2	LP	Week 3	LP	Week 4	LP
Gawain sa Pagkatuto Blg. 1		Gawain sa Pagkatuto Blg. 1		Gawain sa Pagkatuto Blg. 1		Gawain sa Pagkatuto Blg. 1	
Gawain sa Pagkatuto Blg. 2		Gawain sa Pagkatuto Blg. 2		Gawain sa Pagkatuto Blg. 2		Gawain sa Pagkatuto Blg. 2	
Gawain sa Pagkatuto Blg. 3		Gawain sa Pagkatuto Blg. 3		Gawain sa Pagkatuto Blg. 3		Gawain sa Pagkatuto Blg. 3	
Gawain sa Pagkatuto Blg. 4		Gawain sa Pagkatuto Blg. 4		Gawain sa Pagkatuto Blg. 4		Gawain sa Pagkatuto Blg. 4	
Gawain sa Pagkatuto Blg. 5		Gawain sa Pagkatuto Blg. 5		Gawain sa Pagkatuto Blg. 5		Gawain sa Pagkatuto Blg. 5	
Gawain sa Pagkatuto Blg. 6		Gawain sa Pagkatuto Blg. 6		Gawain sa Pagkatuto Blg. 6		Gawain sa Pagkatuto Blg. 6	
Gawain sa Pagkatuto Blg. 7		Gawain sa Pagkatuto Blg. 7		Gawain sa Pagkatuto Blg. 7		Gawain sa Pagkatuto Blg. 7	
Gawain sa Pagkatuto Blg. 8		Gawain sa Pagkatuto Blg. 8		Gawain sa Pagkatuto Blg. 8		Gawain sa Pagkatuto Blg. 8	

Week 5	LP	Week 6	LP	Week 7	LP	Week 8	LP
Gawain sa Pagkatuto Blg. 1		Gawain sa Pagkatuto Blg. 1		Gawain sa Pagkatuto Blg. 1		Gawain sa Pagkatuto Blg. 1	
Gawain sa Pagkatuto Blg. 2		Gawain sa Pagkatuto Blg. 2		Gawain sa Pagkatuto Blg. 2		Gawain sa Pagkatuto Blg. 2	
Gawain sa Pagkatuto Blg. 3		Gawain sa Pagkatuto Blg. 3		Gawain sa Pagkatuto Blg. 3		Gawain sa Pagkatuto Blg. 3	
Gawain sa Pagkatuto Blg. 4		Gawain sa Pagkatuto Blg. 4		Gawain sa Pagkatuto Blg. 4		Gawain sa Pagkatuto Blg. 4	
Gawain sa Pagkatuto Blg. 5		Gawain sa Pagkatuto Blg. 5		Gawain sa Pagkatuto Blg. 5		Gawain sa Pagkatuto Blg. 5	
Gawain sa Pagkatuto Blg. 6		Gawain sa Pagkatuto Blg. 6		Gawain sa Pagkatuto Blg. 6		Gawain sa Pagkatuto Blg. 6	
Gawain sa Pagkatuto Blg. 7		Gawain sa Pagkatuto Blg. 7		Gawain sa Pagkatuto Blg. 7		Gawain sa Pagkatuto Blg. 7	
Gawain sa Pagkatuto Blg. 8		Gawain sa Pagkatuto Blg. 8		Gawain sa Pagkatuto Blg. 8		Gawain sa Pagkatuto Blg. 8	

Paalala: Magkaparehong sagot ang ilalagay sa LP o Lebel ng Performans sa mga gawaing nakatakda ng higit sa isang linggo o week. Halimbawa: Ang aralin ay para sa Weeks 1-2, lalagyan ang hanay ng Week 1 at Week 2 ng magkaparehong ★, ✓, ?.

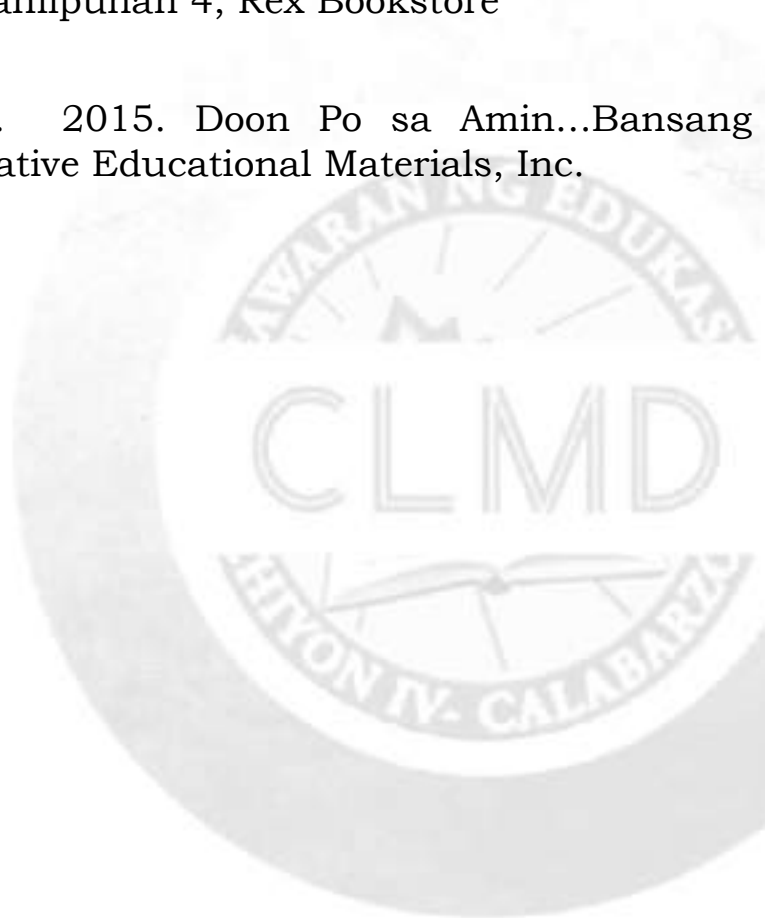
Sanggunian

Araling Panlipunan 4—Kagamitan ng Mag-aaral Unang Edisyon
2015 Kagawaran ng Edukasyon, Republika ng Pilipinas

Antonio, Eleonor D. 2015. *Kayamanan Batayang at Sanayang
Aklat sa Araling Panlipunan 4*, Rex Bookstore

Milambiling Ruben M. 2015. *Doon Po sa Amin...Bansang
Pilipinas 4*, Innovative Educational Materials, Inc.

Para sa mga katanungan o puna, sumulat o tumawag sa:

Department of Education Region 4A CALABARZON

Office Address: Gate 2, Karangalan Village, Cainta Rizal

Landline: 02-8682-5773 locals 420/421

Email Address: lrmd.calabarzon@deped.gov.ph

